

SLAPENDE GRUTTO'S IN DE FRIESWYKPOLDER REVISITED

Romke Kleefstra

In 2005 werden in het themanummer Steltlopers van Twirre de resultaten van zes jaar slaapplaatstellingen van Grutto's belicht. In 2007 zijn de tellingen hervat in natuurontwikkelingsgebied Frieswykpolder, één van de belangrijkste gruttoslaapplaatsen in Fryslân. De vastgestelde aantallen worden in dit artikel onder de loep genomen.

Inleiding

In de voorjaren van 2000 tot en met 2005 zijn vrijwel wekelijks slaapplaatstellingen van Grutto's uitgevoerd in de Frieswykpolder bij Gersloot. Slaapplaatstellingen geven snel inzicht of het een goed of slecht broedseizoen is voor de soort. In een goed seizoen pieken de aantallen Grutto's op slaapplaatsen eind juni-begin juli, wanneer de ouders er zich met hun jongen verzamelen. In slechte jaren, wanneer broeden vroegtijdig mislukt, nemen de aantallen volwassen Grutto's al in mei toe, om te pieken in de eerste helft van juni.

Dat laatste was steevast het geval in de Frieswykpolder in de genoemde periode. Dit fenomeen werd ook op andere slaapplaatsen in Fryslân vastgesteld, waarmee duidelijk werd dat onder meer in 2003 en 2004 ongeveer de helft van de Friese populatie te vroeg en zonder kroost op slaapplaatsen verscheen om zich klaar te maken voor de trek naar overwinteringsgebieden. In alle jaren lijkt het verschijnen van grote groepen Grutto's zonder jongen te correleren met het vroeg en op grote schaal maaien van de eerste snee gras in de Friese weiden, wat vooral begin mei binnen korte tijd plaatsvindt (Kleefstra 2005). Deze bevinding werd begin jaren negentig al vastgesteld aan de hand van slaapplaatstellingen in de Jan Durks Polder bij Earnewâld (Wymenga 1997).

Toen in 2005 de trieste balans van zes jaar slaapplaatstellingen in Twirre werd opgemaakt (Kleefstra 2005) leek de kous af en werd besloten geen tellingen meer uit te voeren. Een gemiste kans, want door een koude aanvang van het voorjaar in 2006 kwamen maaiwerkzaamheden door langzame grasgroei laat op gang en leek het voor de Grutto een iets beter broedseizoen te worden. Door het uitstellen van het maaien leken in mei

Beleefde de Grutto in 2007 opnieuw een slecht broedseizoen?

foto: Jochum Kole

meer Grutto's met jongen in de weiden aanwezig. Nadat dergelijke positieve berichten in de tweede helft van mei via de pers naar buiten kwamen, werd echter alsnog in kort tijdsbestek op grote schaal gemaaid en werden de positieve geluiden al gauw getemperd. Met goede indrukken van het aantalsverloop op slaapplaatsen is het helaas niet te staven. Daarom werd besloten om de draad in 2007 weer op te pakken en wekelijkse slaapplaatstellingen in de Frieswykpolder uit te voeren. Gelet op de vastgestelde aantallen in 2000-2005 behoort dit gebied tot de belangrijkste slaapplaatsen in Fryslân (Wymenga 2005). Dit artikel beschrijft kort de resultaten ervan, summier aangevuld met informatie van derden.

Materiaal en methode

Gebied De Frieswykpolder (38 ha) is een voormalig veenweidegebied in beheer bij Staatsbosbeheer. Het ligt aan de weg tussen Aldeboarn en Tijnje, op een steenworp afstand van laagveenmoeras

De Deelen. Het reservaat maakt onderdeel uit van de 'Riperkrite', het gebied ten noorden en westen van Tijnje dat jarenlang bekend stond vanwege de hoge dichtheden aan weidevogels (Jager 1999, Kleefstra 2001). In de loop van 1996 werd de Frieswykpolder opnieuw ingericht: veenweiden werden vergraven tot een open 'poldermoeras', een relatief grote plas met ondiepten. De nieuwe plas werd niet alleen het broedgebied van soorten als Geoorde fuut, Grauwe gans, Kluut, Kokmeeuw en Visdief, maar diende vrijwel direct als slaapplaats van grote aantallen ganzen en steltlopers.

Slaapplaatstellingen In het voorjaar van 2007 starten de wekelijkse slaapplaatstellingen op 10 maart (week 10). De laatste telling van het seizoen werd uitgevoerd op 19 juli (week 29), toen er inmiddels geen Grutto meer in het gebied te bekennen was. Evenals in 2000-2005 vingen de tellingen een uur voor zonsondergang aan en gingen door totdat het te donker was om nog te tellen. Bij aanvang werden reeds aanwezige Grutto's geteld,

waarna aanliegende groepen bijgehouden werden. Ter controle werden gedurende de tellingen alle aanwezige Grutto's meermalen geteld. Aanvullend werden in de loop van juni groepen bekeken op de aanwezigheid van vliegvlugge jongen om een indruk van broedresultaten te krijgen.

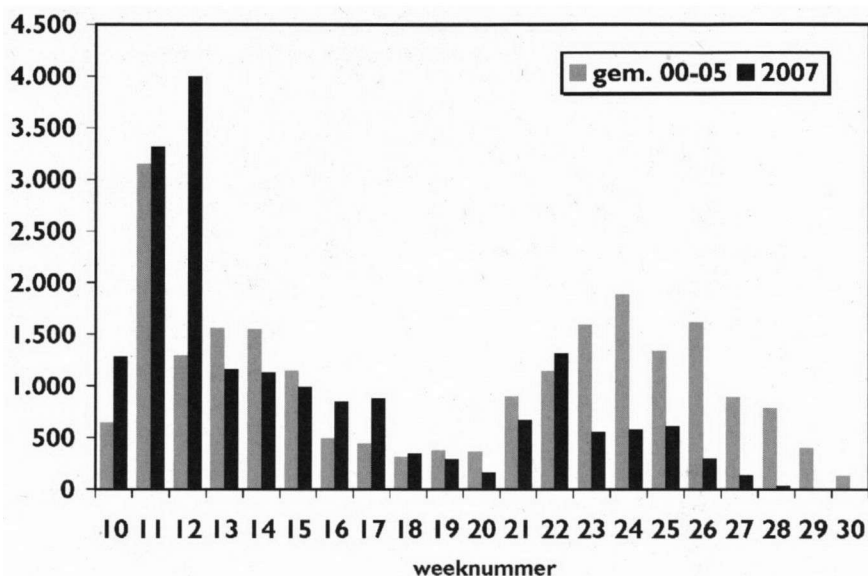
Aanvullende info In voorgaande jaren werden zo nu en dan op grote schaal slaapplaatsen van Grutto's geteld, waaronder in 2004 (Kleefstra 2005, Wymenga 2005). In 2007 was dat niet het geval. Aanvullende informatie werd enerzijds verkregen via de website 'waarneming.nl', waarop tal van vogelaars waarnemingen van Grutto's hebben ingevoerd. Anderzijds initieerde Gerrit Gerritsen (Nederland Gruttoland) eind juni en in juli twee slaapplaattellingen van Grutto's, gericht op het vaststellen van het percentage jonge Grutto's in groepen om een indruk van de broedsuccessen te verkrijgen.

Resultaten

Tijdens de eerste telling in de Frieswykpolder op 10 maart werden reeds 1.284 Grutto's aangetroffen (figuur 1). Dit is hoger dan het gemiddelde in dezelfde week in de periode 2000-2005, wat het vroege voorjaar met een vroege aankomst van Grutto's in Nederland illustreert. In de twee weken erna namen de aantallen fors toe tot een maximum van 3.998 Grutto's op 20 maart, het hoogste aantal ooit vastgesteld in de Frieswykpolder. Zoals gebruikelijk namen de aantallen eind maart en begin april af, wanneer de Grutto's zich in de graslanden vestigen om te broeden. Toch verbleven er in de tweede helft van april (week 16 en 17) nog aanzienlijk meer Grutto's op de slaapplaats dan gemiddeld in de periode 2000-2005, met respectievelijk 850 en 880 individuen. Het leek alsof ze de slaapplaats niet meer zouden verlaten om tot broeden over te gaan. Zeer waarschijnlijk is dit te wijten aan de aanhoudende droogte in april, waardoor de (voedsel)situatie niet bepaald gunstig was. In mei leek alsnog een deel van de Grutto's tot eileg over te gaan, wat de lagere aantallen op de slaapplaats in de eerste drie weken van mei (week 18-20) zou verklaren.

Evenals in voorgaande jaren werd buiten gebieden met weidevogelgericht beheer vroeg en massaal gemaaid. Zelf zag ik de eerste percelen in Midden-Fryslân al op 21 april (week 16) gemaaid worden, waarna begin mei de eerste snee gras

snel en massaal geoogst werd. De terugkeer van Grutto's zonder jongen op de slaapplaats liep in 2007 dan ook in de pas met de voorgaande jaren (figuur 1). Op 28 mei (week 22) werden al 1.315 Grutto's geteld op de slaapplaats in de Fries-

Figuur 1. Aantallen Grutto's op de slaapplaats in de Frieswykpolder vanaf begin maart (week 10) tot en met eind juli (week 30).

Tabel 1. Gebieden met groepen van minimaal 50 volwassen Grutto's in Nederland in de periode 15 mei-15 juni 2007 op basis van ingevoerde waarnemingen op de website 'waarneming.nl'.

Datum	Gebied	Provincie	Aantal
20 mei	Kwade Hoek	ZH	80
26 mei	Polder Teckop	Ut	125
27 mei	Hunzedal Annen	Dr	70
28 mei	Borssele	ZL	80
29 mei	De Krim	Ov	70
30 mei	Waterland-Oost	NH	130
30 mei	Polder Langenbroek	ZH	700
31 mei	Ronde Venen	Ut	100
03 juni	Leidschendam	ZH	800
03 juni	Sliedrechtse Biesbosch	ZH	100
04 juni	Gaast	Fr	50
04 juni	Alblasserwaard	Ut	70
04 juni	Houten	Ut	140
05 juni	Hilversum	NH	170
05 juni	Westerhaar	Ov	80
06 juni	Den Helder	NH	150
06 juni	Wieringen	NH	130
06 juni	Allingawier	Fr	130
06 juni	Piamer Koaiwaard	Fr	50
06 juni	Ijdoorn Amsterdam	NH	2.000
07 juni	Bennekomse Hooilanden	Ge	50
07 juni	Ezumakeeg	Fr	'honderden'
10 juni	Zoetermeerse Polder	ZH	160
10 juni	Oostvaardersplassen	Fl	100
11 juni	Waterbergging Twisk	NH	200
11 juni	Wiersterfild Berlikum	Fr	110

Foeragerende Grutto's bij plasdras gebied.

foto: Jochum Kole

wykpolder, een aantal dat iets hoger ligt dan het gemiddelde van 1.140 in dezelfde week in de periode 2000-2005.

In tegenstelling tot de voorgaande jaren namen de aantallen daarna niet verder toe. In juni werden beduidend minder Grutto's geteld in de Frieswykpolder dan gebruikelijk. Het is onduidelijk waar dit mee samenhangt. Door de aanhoudende droogte daalde het waterpeil in het 'poldermoeras' aanzienlijk en kwam een groot gedeelte van de plas droog te liggen. Dit kan de slaappleaats minder aantrekkelijk hebben gemaakt, hoewel er desondanks nog veel ondiep water aanwezig was om in te overnachten. Ook de aanwezigheid van predatoren kan een slaappleaats minder aantrekkelijk maken. Maar afgezien van de gebruikelijke Havik en Bruine kiekendief die zo nu en dan komen buurten in de kokmeeuwenkolonie werd geen verhoogde predatiedruk vastgesteld tijdens de tellingen. Een andere verklaring zou nog kunnen zijn dat de Grutto's vroegtijdig andere, mogelijk zuidelijkere, oorden hebben opgezocht.

Gezien de ongunstige, droge omstandigheden is dit niet ondenkbaar, vooral wanneer bedacht wordt dat ook in voorgaande jaren al in de eerste helft van juni in Nederland gekleurde Grutto's terug gemeld werden uit o.a. Engeland, Spanje en Frankrijk (Hooijmeijer et al. 2004). Actuele gegevens over gekleurde Grutto's zullen dit moeten uitwijzen.

Het speuren naar vliegvlugge jongen in de aanwezige groepen leverde niets op. Verontrustend, vooral wanneer bedacht wordt dat bijvoorbeeld op 20 juni ruim 600 Grutto's aanwezig waren en daar geen enkel vliegvlug jong tussen gezien werd.

Overige indrukken

Vanwege het ontbreken van georganiseerde slaappleaatsstellingen is het lastig te duiden hoeveel volwassen Grutto's zich vroeg in het seizoen in groepen verzamelden. Op de website van Nederland

Gruttoland werd in de loop van het voorjaar opgemerkt dat het een slecht broedseizoen leek te zijn. Her en der in den lande doken groepen volwassen vogels op in de tweede helft van mei. Van de website van waarneming.nl is uit de periode 15 mei-15 juni een selectie gemaakt van groepen Grutto's van 50 of meer exemplaren (tabel 1). Daaruit blijkt dat de eerder geschetste indruk juist was, ook al gaat het hier om losse waarnemingen van grotendeels foeragerende groepen en niet om gerichte slaappleaatsstellingen. Juist het geconcentreerd voorkomen van de soort op slaappleaatsen in de avonduren leidt doorgaans tot veel grotere aantallen. De vermelde aantallen in tabel 1 geven slechts een voorzichtige indruk uit verschillende provincies.

Ten tijde van het schrijven van dit artikel waren de gegevens van de twee georganiseerde slaappleaatsstellingen in de weekenden van 30 juni en 21 juli nog verre van volledig. Toch laten voorlopige gegevens zien dat het seizoen 2007 een veel

slechter broedseizoen was dan 2006 met geringe aantallen uitgevlogen jongen op slaapplaatsen in juli (G. Gerritsen, *pers.med.*). In de Frieswykpolder werd tijdens beide weekeinden geen enkel vliegvlug jong aangetroffen. Sterker nog, in het tweede weekeind was op de slaapplaats zelfs geen Grutto aanwezig.

Tot slot

Anno 2007 lopen tal van onderzoeken naar hoe het de Grutto vergaat. Dat varieert van grootschalige gebiedsinventarisaties en tellingen van alarmerende paren met jongen tot het vangen, kleurringen en zenderen van individuen. Al deze onderzoeken samen zullen ongetwijfeld een gedetailleerd beeld geven van het broedseizoen van de Grutto in 2007. De in dit artikel beschreven slaapplaatstellingen geven slechts een (regionale) indruk, hoewel de slaapplaats wel in een regio

ligt waar veel inspanningen worden verricht voor een gruttovriendelijker graslandbeheer, in de vorm van o.a. mozaïekbeheer (Fjûrlannen bij Aldeboarn) en weidevogelreservaten (Riperkrite).

De indruk die in de Frieswykpolder werd verkregen, was die van een mislukt broedseizoen. Grutto's bleven eerst te lang rondhangen op de slaapplaats (tot begin mei) en verschenen evenals in de jaren 2000-2005 weer te vroeg en zonder jongen, waarna de soort om nog onduidelijke redenen snel vertrok en in juli geheel verdwenen was. De combinatie van aanhoudende droogte in april en mei met het vroeg en massaal maaien van de eerste snee lijkt funest te zijn geweest voor de soort. Een situatie die overeen lijkt te komen met die in het voorjaar van 2003 toen ongeveer de helft van de Friese broedpopulatie te vroeg op de slaapplaatsen verscheen (Kleefstra 2005). Of dit op grotere schaal in 2007 ook het

geval is geweest zal moeten blijken uit al het onderzoekswerk dat aan de soort verricht wordt. In ieder geval komt het overeen met indrukken uit gruttogebieden langs de Friese IJsselmeerkust. Ook hier lijkt de meerderheid van de aanwezige Grutto's niet tot broeden te zijn overgegaan (J. Hooijmeijer, *pers.med.*).

De eerder gedane aanbeveling om op grotere schaal slaapplaatstellingen uit te voeren in de periode april-juli (Kleefstra 2005) blijft gerechtvaardigd. Dergelijke tellingen geven direct inzicht op wanneer het in het broedseizoen fout gaat. Bovendien kan op slaapplaatsen een groot deel van de populatie bekeken worden op het percentage vliegvlug geworden jongen.

Dankwoord

Gerrit Gerritsen (Nederland Gruttoland), Jos Hooijmeijer (Rijksuniversiteit Groningen) en Klaas Jager (SOVON) worden bedankt voor hun indrukken aangaande het broedseizoen 2007. Daarnaast gaat dank uit naar de vele waarnemers die gegevens over groepen Grutto's ingevoerd hebben op de website waarneming.nl, evenals Rommert Cazemier (Lauwersmeer.com) die aanvullende informatie aanleverde.

Literatuur

- HOOIJMEIJER J., J. SCHRÖDER, C. BOTH & T. PIERSMA 2004. Grutto Onderzoek Workumerwaard. Nieuwsbrief 2004. Koudum.
- JAGER K. 1999. De Lange Ripen, weidevogelbolwerk in de lage venen van Midden-Fryslân. *Twirre* 10 (4): 1-5.
- KLEEFSTRA R. 2001. Tureluurs van Grutto's, ofwel weidevogels inventariseren en beheren in de Warren bij Tijnje. *Twirre* 12 (2): 70-74.
- KLEEFSTRA R. 2005. Grutto's jaar na jaar te vroeg, massaal en zonder kroost op Friese slaapplaatsen. *Twirre* 16 (5): 211-215.
- WYMENGA E. 1997. Grutto's *Limosa limosa* in de zomer van 1993 vroeg op de slaapplaats: aanwijzing voor een slecht broedseizoen. *Limosa* 70 (2): 71-75.
- WYMENGA E. 2005. Steltlopers op slaapplaatsen in Fryslân 1998-2004. *Twirre* 16 (5): 200-210.

Romke Kleefstra
 Sinnebuorren 34
 8491 EH Akkrum
 tel.: 06-10646640
 e-mail: craneland@planet.nl